

Galbūt pamokos apie apskaitos pagrindus ir nėra pats įdomiausias užsiėmimas, tačiau nemokėdami skaityti finansinių ataskaitų negalėsite savarankiškai įvertinti, kaip sekasi verslui ir nesuprasite, ar dominančios kompanijos akcijos yra brangios, ar pigios.

Ankstesnėse pamokose mes pateikėme bendrą informaciją apie finansines ataskaitas. Kitose trijose pamokose mes gilinsimės, kas yra **pelno (nuostolio) ataskaita**, balansas ir pinigų srautų ataskaita. Vėlesnėse pamokose išmoksime kaip vykdoma kompanijos veiklos finansinė analizė.

Pelno (nuostolio) ataskaita

Pirmoji iš finansinių ataskaitų yra pelno (nuostolio) ataskaita, kurioje apibendrinama, kaip kompanijai sekėsi per praėjusį ketvirtį ar metus. Ji parodo, kiek pinigų kompanija uždirbo (pajamos), kiek išleido (išlaidos) ir pastarųjų dviejų skirtumą (pelnas/nuostolis). Ar kompanija veikia pelningai? Ar kompanijos pelnas padidėjo per nepraėjusius metus? Pelno (nuostolio) ataskaitoje rasite šiuos atsakymus.

Ši ataskaita parodo, kaip pasikeitė finansinė kompanijos būklė nuo praėjusio balanso paskelbimo.

Pelno (nuostolio) ataskaita skirstoma į dvi dalis: pajamas ir sąnaudas. Pajamos yra pinigai, gauti per tam tikrą laikotarpį kompanijai pardavus prekes ir paslaugas. Investuotojas turi atkreipti dėmesį ne tik į per paskutinį ketvirtį ar metus gautas pajamas, bet ir kaip keitėsi kompanijos pajamos pastaruosius kelerius metus. Tokiu būdu investuotojas gali susidaryti geresnį vaizdą apie pelno augimo (mažėjimo) tendencijas.

Šioje paskaitoje mes apžvelgsime atskiras pelno (nuostolio) ataskaitos dalis.

Pajamos pelno (nuostolio) ataskaitoje

Skirtinguose pramonės sektoriuose veikiančių kompanijų pelno (nuostolio) ataskaita gali atrodyti skirtingai. Vienintelis dalykas, kuris visuomet išlieka pastovus – visos jos pradedamos nuo pajamų. Pajamos, kurios dar gali būti vadinamos „pardavimais“ parodo, kiek pinigų kompanija gavo pardavusi prekes ir paslaugas. Bankai ir finansinės institucijos nepardavinėja nei prekių, nei paslaugų, jie gauna pajamas iš palūkanų, todėl jų pelno (nuostolio) ataskaita atrodo šiek tiek kitaip.

Svarbu atkreipti dėmesį, kada kompanija pripažįsta pajamas. Pavyzdžiui, kai jūs perkate prekes parduotuvėje, kompanijos paprastai pripažįsta pajamas tuo momentu, kai atsiskaitote už prekę (grynaisiais arba kreditine kortele) ir atsiimate produktą. Draudimo kompanija pajamas pripažįsta tuomet, kai gauna mėnesines draudimo įmokas. Gamintojai pajamas registruoja tuomet, kai išrašoma sąskaita faktūra (nors tikrų pinigų ir negauna). Būtinai

pasitikrinkite, ką kompanija laiko pajamomis, šią informaciją rasite pelno nuostolio ataskaitos išnašose.

Pelno nuostolio ataskaitoje nurodomi du pajamų šaltiniai:

- Pajamos iš pagrindinės veiklos. Pajamos iš pagrindinės veiklos – tai pajamos gautos pardavus kompanijos gaminamus produktus arba teikiamas paslaugas. Pajamos iš pagrindinės veiklos yra pačios svarbiausios, nes tai pagrindinis kompanijos pajamų šaltinis ir geriausiai parodo kompanijos produktų paklausą. Jeigu kompanijos pajamos iš pagrindinės veiklos nuolat auga, vadinasi kompanijos produktų paklausa nuolat auga ir verslas plečiasi. Tuo tarpu, jeigu pajamos nuolat mažėja, vadinasi kompanijos pardavimai yra nestabilūs, o pats verslas yra rizikingas.
- Pajamos iš finansinės veiklos. Kai kompanija turi daugiau pinigų nei reikia jos veiklai užtikrinti, ji investuoja „perteklinius“ pinigus. Paprastai kompanija perteklinius pinigus investuoja labai saugiai – padeda indėlių į banką, perka valstybės išdo obligacijas ir kitas pinigų rinkos priemones. Tokie investuoti pinigai generuoja palūkanas ir kitas finansines pajamas.

Sąnaudos pelno (nuostolio) ataskaitoje

Norėdama uždirbti, kompanija turi išleisti. Sąnaudos – tai pinigai, kurie „iškeliauja“ iš kompanijos. Už šiuos pinigus perkamos medžiagos produkcijos gamybai, mokami atlyginimai, dengiamos administracinės išlaidos ir t.t. Kompanijos sąnaudos paprastai grupuojamos pagal šias kategorijas:

- Prekių savikaina. Produkcijos ir paslaugų savikaina – tai visos išlaidos, patirtos gaminant produktą ar teikiant paslaugą. Tai medžiagos, reikalingos produkcijai pagaminti, perparduodamų prekių savikaina, darbuotojų atlyginimas, gamyklos išlaikymo kaštai. Pavyzdžiui, AB „Apranga“ nusipirko marškinėlius už 20 €, kuriuos vėliau perparduos. Už marškinėlius sumokėti 20 € bus laikoma išlaidomis ir bus priskirtos prekių savikainai. Arba AB „Panevėžio statybos trestas“ nusipirko cemento vykdyti statyboms, šių medžiagos taip pat bus priskiriamos prekių savikainai.
- Amortizacija ir nusidėvėjimas. Dalis kompanijos įsigyto turto, naudojamo produkcijos gamybai, nėra iš karto įtraukiama į prekių savikainą, pavyzdžiui, gamybos įrenginiai ir pastatai. Šią įrangą kompanija naudoja ilgą laiką, todėl šios įrangos vertė į išlaidas įtraukiama palaipsniui per visą įrangos gyvavimo laikotarpį. Toks įrangos vertės sumažinimas įtraukimas į išlaidas ir vadinamas įrangos nusidėvėjimu. Amortizacija yra panaši į nusidėvėjimą. Skirtumas tas, kad nusidėvėjimą skaičiuojamas materialiam turtui, tuo tarpu amortizacija – nematerialiam turtui (pavyzdžiui prestižui, prekiniam ženklui, programinei įrangai ir pan.).

Svarbu paminėti, kad nusidėvėjimas ir amortizacija yra nepiniginės išlaidos. Daugiau apie nepinigines išlaidas ir pajamas sužinosite šios paskaitos pabaigoje.

- Bendrosios, pardavimo ir administracinės sąnaudos. Bendrosios, pardavimo ir administracinės išlaidos susideda iš kelių skirtinų išlaidų rūšių. Pardavimo išlaidos – tai išlaidos, kurias kompanija patiria bandydama parduoti savo produkciją, pavyzdžiui rinkodaros išlaidos. Bendrosios ir administracinės išlaidos – tai išlaidos iš kurių mokami atlyginimai, perkama biuro įranga, mokama patalpų nuoma ir pan.
- Finansinės veiklos sąnaudos. Siekdama užtikrinti spartesnę plėtrą, didinti gamybos pajėgumus, kompanija skolinasi pinigus: ima kreditą iš banko arba išplatina obligacijų emisiją. Už pasiskolintus pinigus kompanija moka palūkanas. Už paimtas paskolas mokamos palūkanos nurodomos „Finansinės veiklos sąnaudų“ skiltyje.
- Mokesčiai. Kaip ir jūs mokate valstybei mokesčius, taip daro ir verslo įmonės. Valstybei sumokami mokesčiai atsispindi būtent šioje išlaidų skiltyje.
- Kitos veiklos sąnaudos. Kitos veiklos išlaidos apima visas kitas išlaidas, apie kurias nepaminėjome anksčiau. Paprastai čia įtraukiamos kasdieninėje veikloje patiriamas išlaidas, pvz. degalai, komunaliniai mokesčiai, telefono išlaidos, kanceliarinės išlaidos ir t.t. Šiai pelno nuostolio ataskaitos daliai reikia skirti ypatingą dėmesį, kadangi kai kurios kompanijos dirbtinai iškraipo šią dalį kaip periodines išlaidas parodydamos vienkartinės sąnaudas. Pvz. šioje dalyje pateikiamos sąnaudos įdarbinant ir atleidžiant darbuotojus, gamyklos uždarymo išlaidas, kas iš esmės yra vienkartinės sąnaudos. Šioje dalyje taip pat bandoma paslėpti turto nurašymus ir permokas, kai vadovai už įsigytą turtą sumoka pernelyg brangiai arba pernelyg daug kapitalo investuoja į nepelningą verslą.

Pelno (nuostolio) ataskaitos analizė

Dabar kai aptarėme pagrindines pelno nuostolio ataskaitos dalis, pats laikas išsiaiškinti, kaip vykdoma pelno nuostolio ataskaitos analizė ir kokie pagrindiniai rodikliai investuotojui geriausiai atskleidžia įmonės finansinę būklę. Dalis šių rodiklių bus pateikta pelno nuostolio ataskaitoje, kitų pelno nuostolio ataskaitos rodiklių analizę investuotojas bus priverstas atlikti savarankiškai.

Investuotojai, kalbėdami apie pelną, omenyje gali turėti visai skirtingus dalykus. Yra kelios pelno rūšys:

- Bendrasis pelnas. Bendrasis pelnas retai yra pateikiamas pelno (nuostolio) ataskaitoje, kadangi šis rodiklis nėra toks dažnas ir populiarus kaip EBIT ar grynasis pelnas, kuriuos aptarsime šiek tiek vėliau. Bendrasis pelnas yra pajamų ir prekių savikainos skirtumas.

Bendras pelnas = pajamos - prekių savikaina

Bendrasis pelnas parodo, kiek kompanijai liko pinigų iš pardavimų, po to kai buvo atskaitytos prekių savikainos išlaidos. Pvz. AB „Apranga“ nusipirko marškinėlius už 20 €, amortizacija, bendrosios, administracinės ir kitos išlaidos sudarė dar 10 €. Marškinėliai buvo parduoti už 50 €. AB „Apranga“ pajamos bus 50 €, o išlaidos 30 €. Taigi AB „Apranga“ bendrasis pelnas bus 20 € (50-30) arba 40 proc. ($20/50 \times 100$ proc.) nuo parduotų prekių vertės.

- **Veiklos pelnas (EBIT).** Veiklos pelnas yra bene geriausiai žinomas ir populiariausias pelno rodiklis. Veiklos pajamos geriausia atskleidžia kaip kompanijai iš tikrųjų sekasi uždirbti pelną. Veiklos pelnas parodo, kaip kompanijai sekasi uždirbti pelną iš pagrindinės veiklos. Veiklos pelnas yra bendrojo pelno ir visų veiklos sąnaudų (pardavimo, bendrosiomis, administracinėmis sąnaudomis, amortizacija ir nusidėvėjimu bei kitomis veiklos sąnaudomis) skirtumas. Skaičiuojant veiklos pelną iš pajamų neatimami tik palūkanos ir mokesčiai, todėl veiklos pelnas dar kartais vadinamas pelnu prieš palūkanas ir mokesčius (angl. Earnings Before Interest and Taxes - EBIT). Paprastai ataskaitose ir investicinėje literatūroje investuotojai sutiks tik šio termino trumpinį - EBIT. EBIT yra labai svarbus rodiklis, kadangi iš veiklos pelno mokami visi išsipareigojimai kreditoriams. Šis rodiklis gerai atspindi kompanijos galimybes generuoti pinigų srautą.
- **Pelnas iki palūkanų mokesčių, nusidėvėjimo ir amortizacijos (EBITDA).** Labai panašus į veiklos pelną (EBIT) yra pelnas iki palūkanų, mokesčių, nusidėvėjimo ir amortizacijos (angl. Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization - EBITDA). EBITDA pelną galite apskaičiuoti prie EBIT pridėję amortizacijos ir nusidėvėjimo sąnaudas. Amortizacija ir nusidėvėjimas yra „buhalterinės“ išlaidos ir dėl šių sąnaudų pinigų kiekis kompanijoje nesumažėja. EBITDA sumaniems buhalteriams yra sunkiau iškraipyti nei EBIT, todėl šis rodiklis geriau atspindi realų kompanijos pelną prieš palūkanas ir mokesčius. Dėl šių priežasčių EBITDA geriau atspindi pinigų srautą, kurį kompanija uždirba iš įprastinės veiklos.
- **Grynasis pelnas.** Grynasis pelnas - tai pelnas, kuris lieka kompanijai sumokėjus visus išsipareigojimus. Kitaip tariant, grynasis pelnas yra visų pajamų ir visų sąnaudų skirtumas. Makleriai dažnai mėgsta diskutuoti apie grynąjį pelną, tačiau nepamirškite, kad grynąjį pelną gali iškreipti vienkartinės pajamos ir sąnaudos. Grynasis pelnas yra svarbus, tačiau nereikia jo laikyti vieninteliu, absoliučiu ir pačiu svarbiausiu rodikliu, parodančiu kaip sėkmingai veikia kompanija.

Pelnas tenkantis vienai akcijai (EPS) ir „atskiestas“ EPS

Vienas svarbiausių pelno nuostolio ataskaitos analizės rodiklių yra pelnas tenkantis vienai akcijai (angl. Earning per Share - EPS) - tai grynojo pelno ir paprastųjų akcijų santykis. Išleistų paprastųjų akcijų skaičių atidžiau paieškoję rasite pelno (nuostolio) ataskaitoje.

EPS = grynasis pelnas/išleistų paprastųjų akcijų skaičius

Finansų analitikai ypatingai didelę dėmesį skiria EPS rodikliui, kadangi tai parodo, kiek uždirbo akcininkai. EPS yra naudingas rodiklis, tačiau jį būtina naudoti kontekste su kitais finansiniais rodikliais.

Pelno (nuostolio) ataskaitoje galite pastebėti, kad naudojama keletas skirtingų EPS rodiklių. Vienas yra įprastinis EPS, kitas „atskiestas“ (angl. diluted) EPS. Kaip apskaičiuojamas įprastinis EPS mes jau kalbėjome ankstesnėse paskaitose.

Skaičiuojant „atskiestą“ pelną akcijai, pelnas dalinamas ne tik paprastųjų akcijų. Pelnas dalinamas iš paprastųjų akcijų ir vertybinių popierių (VP), kurie bet kuriuo momentu gali būti konvertuoti į akcijas.

„Atskiestas“ EPS=grynasis pelnas / (akcijos+į akcijas konvertuojami VP)

Tokie vertybiniai popieriai gali būti akcijų pasirinkimo sandoriai (opcionai) arba konvertuojamosios obligacijos. „Atskiestas“ EPS yra kur kas naudingesnis rodiklis nei įprastinis EPS, kadangi minėtus vertybinius popierius konvertavus į akcijas, sumažėja investuotojui priklausanti kompanijos dalis, todėl sumažėja ir investuotojo pelnas.

Pajamų ir sąnaudų pripažinimas

Jau anksčiau minėjome, kad gryniesi pinigai ir pajamos yra du skirtingi dalykai. Kitaip tariant, jeigu kompanija gavo pinigus, tai dar nereiškia, kad kompanija gavo pajamas. Jeigu kompanija gavo pajamas – tai dar nereiškia, kad ji uždirbo pelną. Jeigu kompanija išleido pinigus, tai dar nereiškia, kad kompanija patyrė sąnaudas. Žinau, kad tai ką perskaitėte skamba kaip nesąmonė. Tačiau privalote tai perprasti, nes nesuprasdami buhalterijų kalbos, nesugebėsite išsiaiškinti, kas iš tikrųjų vyksta įmonėje. Pateiksime keletą pavyzdžių.

- Kodėl gauti pajamos nėra tas pats, kaip gauti pinigus? Apie tai jau rašiau ankstesnėse paskaitose. Jeigu praleidote šią paskaitą arba neprisimenate, siūlome paskaityti pavyzdį straipsnyje „Akcijos: Pinigų srautų ataskaita“.
- Kodėl gauti pinigus nėra tas pats kaip gauti pajamas? Greičiausiai bent kartą gyvenime prenumeravę laikraštį ar žurnalą. Už metinę prenumeratą turėjote sumokėti visus pinigus iš karto. Nors leidykla iš karto gavo pinigus už kitų metų žurnalų numerius, tačiau pagal apskaitos standartus, leidykla negali iškart pajamomis pripažinti visų už prenumeratą gautų pinigų. Pagal tarptautinius apskaitos standartus leidykla pajamas gauna tuomet, kai parduoda žurnalą, o ne tuomet, kai klientas apmoka sąskaitą. Kol žurnalas nėra išleistas, tol kompanija už jį negali gauti pajamų. Dėl šios priežasties buhalteriai rodo kad už žurnalą gauna pajamas kiekvieną mėnesį, nepaisant to, kad pinigus už prenumeratą gavo dar prieš metus.
- Kodėl išleisti pinigus nėra tas pats kaip patirti sąnaudas? Kai įsigyjamas ilgalaikis turtas (transporto priemonės, įranga, pastatai), kompanija iškart neparodo šių išlaidų

kaip sąnaudų, kadangi toks turtas bus naudojamas dar ne vienerius metus. Kiekvienais metais šis turtas nusidėvi (pvz. gamybinė įranga sensta, todėl jo vertė mažėja). Ilgalaikio turto vertės sumažėjimas pelno nuostolio ataskaitoje priskiriamas sąnaudoms (nusidėvėjimas ir amortizacija). Kaip matote, apskaitoje neatsispindi, kad kompanija išleido pinigus ilgalaikiam turtui įsigyti, ji neteko pinigų, tačiau sąnaudų nepatyrė. Šias sąnaudas kompanija palaipsniui įtrauks į apskaitą per ateinančius kelerius metus.

- Kodėl patirti sąnaudas nėra tas pats kaip išleisti pinigus? Nusidėvėjimas yra nepiniginės išlaidos, kadangi pinigai už įrangą buvo sumokėti anksčiau, kai ilgalaikis turtas (gamyklos, įrenginiai, transportas ir t.t.) buvo perkamas. Toks pirkimas buvo pavaizduotas balanse (grynieji pinigai tapo ilgalaikiu turtu.) Todėl kai registruojamos nusidėvėjimo ir amortizacijos sąnaudos kompanijoje pinigų nesumažėja.

Kaip matote klientų sumokėti grynieji pinigai dar nereiškia, kad kompanija gavo pajamas, o sąnaudos, nereiškia piniginių išlaidų. Tai suteikia daug laisvės buhalteriams manipuliuoti pelnu ir pajamomis, todėl pasikliauti vien tik pelno nuostolio ataskaitoje pateiktais duomenimis ir grynuoju pelnu negalima. Privalote išanalizuoti pinigų srautų ataskaitą bei balansą. Tik išanalizavę visas ataskaitas galite nustatyti tikrąją kompanijos finansinę būklę.

Nusidėvėjimo „atotrūkis“ nuo realybės

Sumanus investuotojas gali pasinaudoti tokiu „buhalterinės apskaitos“ atotrūkiu nuo realybės, kadangi kai kurių turto klasių vertė laikui bėgant ne mažėja, bet didėja. Pavyzdžiui, „Verslo sprendimai“ už 10 mln. € įsigijo komercines patalpas. Kompanijos buhalterijoje nustatyta, kad kas metus pastato vertė sumažėja 1 mln. €. Kiekvienais metais buhalteriai skaičiuoja, kad pastatas nuvertėja tam, kad sumažintų pelną ir taip sumokėtų mažiau pelno mokesčių. Tuo tarpu reali pastato ir kompanijos turto vertė auga.

Sumanūs investuotojai iš tokios situacijos gali pasipelnėti. Jie ieško kompanijų, kurių turtas buhalteriskai yra nieko vertas, tačiau rinkoje jų vertė yra milijoninė. Kitaip tariant, sumanus investuotojas pirkdamas „Verslo sprendimai“ akcijas įsivertins, kad kompanijos turtas rinkoje vertas daug daugiau, nei parodyta apskaitoje, ko daugelis biržos dalyvių net nėra pastebėję. Aptikę tokią anomaliją, galite už skatikus įsigyti puikią kompaniją, kol kiti investuotojai to dar nepastebėjo.

Siekdami atlikti analizę ar kompanija išties veikia pelningai, investuotojai ir naudoja EBITDA pelną, kuris nevertina amortizacijos ir nusidėvėjimo sąnaudų, todėl tokia analizė geriau parodo kompanijos realų gebėjimą uždirbti pajamas.

Kodėl akcijos brangsta

Pelno (nuostolio) ataskaita yra bene paprasčiausias būdas paaiškinti, kodėl akcijų vertė

nuolat kyla. Kompanijai gaunant pelną, didėja kompanijos turtas, tuo pačiu didėja akcininkų nuosavybė ir akcijų vertė.

Pavyzdžiui, Įsteigta kompanija XXX iš viso turi 100 akcijų, kurių kiekvienos vertė 100 €. Per metus kompanija sugeneravo 1000 €. pelną. XXX kompanijos balanso ir akcijos vertės pokyčius matote žemiau pateiktoje lentelėje.

XXX kompanijos balansas		Akcijos vertė
Metai	Turtas (pelnas)	
2010	10 000 (0) €	10000/100=100 €
2011	11000 (1000) €	11000/100=110 €

Pabaigai

Šioje paskaitoje parodėme, kaip vykdoma pelno (nuostolio) ataskaitoje pateiktų duomenų analizė, kaip nustatyti kaip kompanijai sekasi verslas ir apskaičiuoti pelną. Tai padės apsispręsti ar investuoti į vieną ar kitą kompaniją. Kaip jau minėjome, pelno (nuostolio) ataskaitoje pateikiamus skaičius gudrūs buhalteriai be didesnio vargo sugeba iškraipyti, todėl remiantis vien tik ja daryti investicinių sprendimų nepatartina. Šią ataskaitą reikia analizuoti kartu su kompanijos balansu.

Ši paskaita yra gan sudėtinga, tad, jeigu visko nesupratote, pabandykite perskaityti straipsnį dar kartą, kadangi neperpratus pelno nuostolio ataskaitos, sunkiai seksis suvokti pinigų srautų ataskaitos bei balanso subtilybes.

13. paskaita. [Įmonės balansas ir jo analizė](#)

Nelik abejingas: įvertink straipsnį - pasidalink su draugais...